

AVIFAUNA DEL PENEDÈS.

ELS CÒRVIDS

PERE MESTRE I RAVENTÓS

Aquest estudi comprèn una àmplia informació sobre la morfologia externa, l'estatus, la fenologia, l'hàbitat, el poblament, la distribució i el comportament envers l'agricultura de totes les espècies de còrvids que viuen al Penedès i els seus entorns, i es donen també alguns altres aspectes curiosos sobre diversos costums dels més coneguts.

Els dibuixos que il·lustren aquest treball han estat cedits per gentilesa de KETRES editora del llibre l'Atlas dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra, del qual són autors Muntaner, J.; Ferrer, X. i Martínez-Vilalta, A.

ELS CÒRVIDS

Els còrvids constitueixen, entre els ocells, una família molt interessant que s'inclou dins l'ordre dels passeriformes, si bé, per la seva mida mitjana o grossa, com per les seves veus estridents i ronques, costa un mica de comprendre aquesta classificació. Científicament són catalogats així a causa del seu procés evolutiu. Formen una família de moixons extremadament intel·ligents, molt evolucionats i de règim omnívor, i prou coneguts arreu del Principat com per gaudir dels mateixos noms vulgars a totes les comarques catalanes: corb, garsa, gaig, galla, cornella. Són populars i la literatura i el folklore els ha utilitzat en fàbules, llegendes i dites populars, algunes molt conegudes.

El seu bec és fort, gros, llarg i punxegut, les ales arrodonides, el plomatge en els dos sexes gairebé és idèntic i predomina el negre; no obstant, el gaig i la garsa presenten una lliurea diferent. Els ous són de color verd blavenc més o menys intens i puntejats o tacats de bru.

Els còrvids són els moixons més corpulents que existeixen. La majoria són de costums sedentaris i pocs exemplars efectuen migracions clarament definides; un cop han niat es dispersen o s'agrupen, segons els casos, en estols a vegades molt nombrosos. Tenen una sola cria a l'any i els dos sexes alimenten la pollada.

No solen ser gaire exigents pel que fa a la seva alimentació, que pot ser molt variada; mengen tot el que troben, fins i tot la carronya, i no sempre resulten beneficiosos per a l'agricultura. S'adapten a una gamma de condicions ambientals molt diverses i es podria dir que, en general, on més abunda és als conreus més o menys arbrats.

D'una forma figurativa i comuna a totes les espècies de còrvids, en particular la garsa, se'ls dona un significat d'aprofitats i usurers pel costum d'amagar tot allò que els crida l'atenció, en

particular les coses brillants; el seu nom s'usa, referit a una persona, per significar que aquesta sols pensa a arreplegar per a si béns i avantatges.

Passem ara a descriure les característiques particulars de cadascuna de les espècies de còrvids que es poden observar a la comarca. Donem primer un número; és el que té l'ocell a la col·lecció del Museu de Vilafranca i que correspon a l'ordre del «Promptuari de l'Avifauna Espanyola» de F. Bernis. Segueix el nom oficial català i el nom científic. Després del nom català, entre parèntesi, fem referència a la vitrina on es troba exposat l'ocell en la col·lecció ja esmentada del Museu de Vilafranca.

384. - CORB (II) (*Corvus corax*)

Lluny a l'horitzó vola pausadament un ocell gran, completament negre, i que deixa sentir el seu crit fort i ronc de: «croc-croc», mentre es desplaça lentament a vegades tot planejant, o a cercles. No gaire separada d'ell aviat li contesta la seva companya; amb ella forma una parella molt unida que utilitza amb gran constància cada any la mateixa àrea de cria. Són una parella de còrbs que manté una fidelitat indestructible durant tota la seva vida.

Vist de prop, no és uniformement negre: al dors presenta reflexos de color púrpura i blavosos i al sotaventre un matís verdós que llueix i brilla a la manera dels metalls brunyits. El seu bec gros i punxegut i les potes són de color negre. La cua, també negra, com tot el plomatge, és en forma de cunya, caràcter distintiu en relació amb la cornella negra, que la té més arrodonida i a la vegada de mida més petita; cal fer constar que el corb és el moixó de més mida. És de vol potent i directe; si bé amb freqüència planeja o vola a cercles i executa espectaculars maniobres aèries —remunta i gira—, després planeja i tot seguit, en vol acrobàtic o en picat amb les ales plegades, fa cabrioles; en particular, aquest vol, el porta a terme durant l'època de zel.

Formada la parella, és un ocell sedentari a la nostra comarca i molt fidel al seu territori, que segueix tot cercant el menjar; se'ls

CORB (Corvus corax).

veu transitar d'un costat a l'altre, mentre es criden fins a trobar un lloc propici on descobrir aliment. Són molt prudents, no es posen abans d'haver observat minuciosament, mentre volen a cercles cada vegada més baixos, tots els entorns, i no ho faran fins que estaran convençuts que no hi ha cap perill. Dins del seu territori disposa d'un reduït nombre de llocs adequats per fer el niu. Es donen alguns casos de nidificació en arbres —una sola vegada a la plana central del Penedès—. El corrent a la nostra comarca és que mostri per fer el niu unes preferències rupícoles molt clares, normalment en forats d'una roca en un lloc bastant inaccessible, i si aquests falten també en un replà d'un penyasegat més o menys protegit de la pluja i, quan falten aquestes situacions, en timbes terroses de les torrenteres o en llocs més planers. En general, viu en zones de muntanya no allunyades de la zona de conreu. La parella fa vida solitària i defensa durant tot l'any el seu territori expulsant qualsevol intrús, fins i tot les àligues o congèneres seus als quals persegueix o acompanya, amenaçant-los, fins a la frontera dels seus dominis, i no perd de vista mentre no està segur que han desaparegut. Per tal de cercar menjar poden ser vistos en llocs dels entorns.

Els joves de menys d'un any s'ajunten fent estols a vegades molt nombrosos si el menjar abunda. És el cas del entorns de Calaf, a la comarca de l'Anoia, on de l'any 1976 al 78 hi havia un abocador de deixalles d'un escorxador de conills que repartien pels camps, i s'hi concentraven segons l'època de l'any quaranta, seixanta i el màxim fins a un centenar d'individus. Se suposa que es tracta d'exemplars joves que viuen en comunitat en un lloc favorable fins a formar-se les parelles. Durant la primavera, era curiós veure en vol, tot perseguint-se, alguns exemplars segurament en un zel anticipat. Del seu comportament es podria deduir que aquests ocells no nien encara el primer any; sols així es poden explicar les seves concentracions, inclús en el període de niar. En aquesta corbera, en el moment de la joca, es reunien tots en unes alzines vora uns cultius de cereals, i si es visitava aquest lloc durant el dia s'excitaven, s'armava una gran cridada i demostraven una defensa del territori; en canvi, no passava això quan es feien marxar del punt on hi havia les deixalles de l'escorxador.

El niu és voluminós i està format en la capa externa per troncs i arrels bastant grosses i seques; aquests materials són més fins a mida que van formant la cassoleta, que, molt ben acabada, està recoberta de draps, fils, molsa i molt de pèl de cadàvers de mamífers, els més corrents guineus i gossos. Repara o comença el niu des de mig març i l'aportació de materials, la fan els dos sexes; la posta, a meitat d'abril, és de 5 a 7 ous de color verd blavós clar, amb taques de forma irregular, a vegades bastant grans, de color bru oliva i nombrosos punts i taques del mateix color gris cendra. En alguns ous, les taques brunes poden prendre coloració negrosa o inclús negra violàcia, però aquest color generalment sol faltar. Les taques i punts poden ser dispersos o molt densos. En una mateixa posta hi ha variants amb algun ou escassament marcat. Cova la femella sola i comença abans d'acabar la posta; el mascle fa guàrdia pels entorns del niu i sols s'allunya per cercar l'aliment que entrega aportant-lo vora el niu en menjadors apropiats, com pot ser un sortint de roca o la cima d'una penya amb un replà. La femella, un cop ha menjat, torna al niu a covar. Interessant d'esmentar a Canyelles és un niu amb sis ous situat en un forat d'una penya que estava parasitat amb dos ous de cucut reial (*Clamator glandarius*). És una zona pobra en garsa; la falta de nius de l'hoste normal podria explicar aquesta parasitació. Els polls neixen als 20 - 21 dies i deixen el niu a les 5 - 6 setmanes, continuen sota el domini dels pares durant un període de temps fins que es dispersen junt amb altres joves i queda en el lloc de cria la parella d'adults durant tot l'any, si bé ara no tan localitzats com en l'època de cria, però fent la defensa del seu territori en el cas d'intrusisme d'algun congènere.

La seva alimentació és molt variada, viu de tot. Insectes, larves, fruita, grans tendres i germinats, carn fresca i sobretot corrompuda, tot li és bo; freqüenta molt els abocadors d'escombraries, on troba carronya abundant; no menysprea petits animals i és pillador de nius, inclús de garses, gralles, coloms i xoriguers, als quals destrueix principalment els ous. Tots ells, quan el veuen, l'ataquen, en particular el xoriguer, en vol en picat i sempre per dalt i per darrera tot cridant, però no aconsegueix espantar-lo, i quan descobreix el niu pillà els ous. On hi ha un niu de corbs no poden proliferar aquestes altres espècies. Si s'atreveix amb ocells d'aquesta envergadura, no és estrany que

destrueixi encara amb més atreviment els nius d'altres ocells més indefensos. A la seva audàcia i astúcia uneix la força i agilitat i amb aquestes qualitats resulta una au rapinyaire veritablement perillosa. No és estrany que ataquí inclús algun cabridet o xai quan neix a la muntanya, si el pastor no vigila, quan una mare jove pareix per primera vegada i no té encara experiència.

Si descobreix de dia un exemplar de duc, arma una gran cridòria per sobre d'ell, intenta atacar-lo o almenys molestar-lo. Remunta tot cridant i es deixa caure en picat, gairebé arribant a tocar-lo, fent passades sobre el seu cap; així una vegada i una altra durant molt de temps, normalment fins que el duc es trasllada en un altre lloc. Si li descobreix el niu, fa el mateix, i és de suposar que intenta prendre-li les preses que el mascle aporta a la femella per menjar i que solen estar als entorns del niu. No està demostrat si els arriba a robar els ous o els polls. Les dues espècies, cal considerar-les antagòniques en un mateix territori. Algú aprofita aquest costum per caçar els corbs i altres ocells fent servir de cimbell un duc embalsamat, col·locat en un lloc estratègic. Així, amb una escopeta es poden capturar els atacants que, distrets amb el duc, no s'adonen de res més.

Al Penedès i entorns es calculen de vint a vint-i-cinc parelles en el moment de niar i situades en zones muntanyenques abruptes on no falten els cingles i penya-segats. Comparant la seva distribució actual amb la de fa trenta anys, s'observa una petita disminució, molt possiblement deguda al fet que alguns d'ells han mort en augmentar els vedats de caça, aquests últims anys, i per la col·locació de metzines contra els que es considera depredadors de la caça. El corb, menjant directament les metzines o a través dels cadàvers que aquestes produeixen, sol morir.

A més dels sedentaris, existeix un pas manifest, encara que poc intens, d'estols formats segurament per exemplars procedents de climes més durs i que té lloc entre els mesos de febrer-març i setembre-octubre. També els freds molt forts (gener de 1985) o nevades intenses poden provocar moviments estacionals de pocs dies i, en passar les causes, retornen al lloc habitual.

385.- CORNELLA NEGRA (IX) (*Corvus corone*)

En una zona de bosc vora el cultiu sentirem un crit ronc repetit tres o quatre vegades seguides. Si tenim sort veurem volar un ocell negre en vol recte, regular i lent, un ocell una mica més petit que el corb i amb cua quadrada, no en forma de cunya com aquest. El seu plomatge és totalment negre, menys tornasolat que el del corb; el bec i les potes també són negres. Es tracta de la cornella negra.

És un ocell sedentari que marca un territori per a cada parella durant l'època de cria; presenta una forta dependència dels arbres, no tan sols per fer el seu niu, sinó també perquè, en albirar qualsevol perill, vola ràpidament per aixoplugar-se dins del bosc; prefereix durant el dia el camp obert amb conreu i una certa protecció arbòria, d'on sols surt per buscar menjar. No defugen la proximitat de l'home, es diria que depenen d'ell en necessitar les zones cultivades; són uns fidels seguidors de l'agricultura.

Acabada l'època de cria, es reuneixen en petits estols que viuen en el cultiu i busquen cap al tard, tots junts, un bosc per anar a joca. Encara no ha acabat l'hivern i ja es formen les parelles. Dins el seu territori escolliran un arbre, no semblen demostrar preferència per una espècie determinada, a vegades és un arbre aïllat enmig dels conreus, més freqüentment a les vores d'un bosc o a les arbredes dels torrents, sempre de bastant d'altura i de fàcil entrada, per construir el seu niu, que és voluminós i format de troncs barrejats amb fang per formar una cassoleta àmplia i sense cúpula, és a dir, descobert per sobre; això el distingeix dels de garsa. A l'interior sol col·locar arreletes fines i, no sempre, una mica de pèls o llana. Solen fer el niu des de finals de febrer, i a últims de març té lloc la posta de 4 - 6 ous de color blau verdós clar puntejats i tacats amb més o menys intensitat de verd oliva, bru i gris blavós. Cova la femella sola, neixen els polls dins el mes d'abril i són alimentats al niu pels dos sexes.

Busquen el seu aliment a terra pels camps de conreu, caminen pas a pas, pausadament, tot cercant el menjar; segueixen els camps tot just sembrats amb cereals i caven amb el seu bec gros i punxegut per descobrir el gra que comença a

germinar. Pot destruir sargantanes, llangardaixos i diversos animalons i també pillar els ous o polls de nius d'ocell. No sol visitar tant com el corb i altres còrvids els abocadors d'escombraries, i generalment compensa els estralls que causa als cultius amb la destrucció de gran quantitat d'insectes i larves nocives.

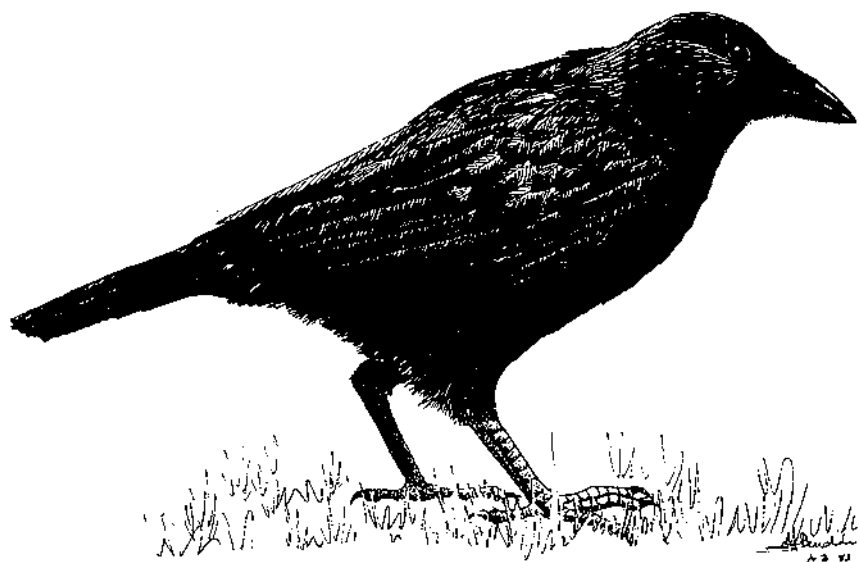
No s'ha situat fins ara cap niu al Penedès, on s'observa rarament en migració o formant algun petit estol a l'hivern, però es controlen parelles i bandades a la comarca de l'Anoia, que proporcionen un testimoni per creure en la possibilitat de la seva nidificació. Sembla que l'espècie es troba en una tendència expansiva, ja que s'ha observat en els últims temps més abundància de parelles localitzades durant l'època de cria, alguna inclús a l'àmbit del Penedès.

A la zona nord de la comarca estudiada, alguns exemplars o famílies, formant petits estols de cinc a set aus, divaguen a l'hivern per llocs pròxims a les zones de cria i també és possible que visitin la comarca uns pocs migradors procedents de contrades més fredes. Aquestes aus fora del lloc de cria poden observar-se d'octubre a març i alguns exemplars es demoren fins a mig abril.

387.- GRALLA (II) (*Corvus monedula*)

A la plana de conreu, vora una arbreda, descobrim un estol d'ocells com coloms que evolucionen en vol ràpid i canviant, remunten i realitzen vols acrobàtics, tot deixant sentir les seves veus característiques: sonores, agudes i nasals. De lluny, es diria que són de plomatge negre i vistos a prop es podrà comprovar que és així, menys a les auriculars i clatell, que són de color gris, com el pit i el ventre, d'un gris més negrós, color pissarra. Destaca també el color blanc de l'iris. Estem davant un vol de gralles. Els agraden els camps amb bosquets intermitents, no lluny de zones amb penyals o barrancs que formen talussos, i els edificis, inclús en les poblacions, com ara, entre altres, Vilafranca, on ocupen el campanar de l'església de Santa Maria.

Són ocells molt gregaris i fins i tot nien en colònies. Durant el transcurs del segle actual, any darrera any, anaven formant-se'n de noves, i no era estrany veure estols nombrosos de 100 a 200

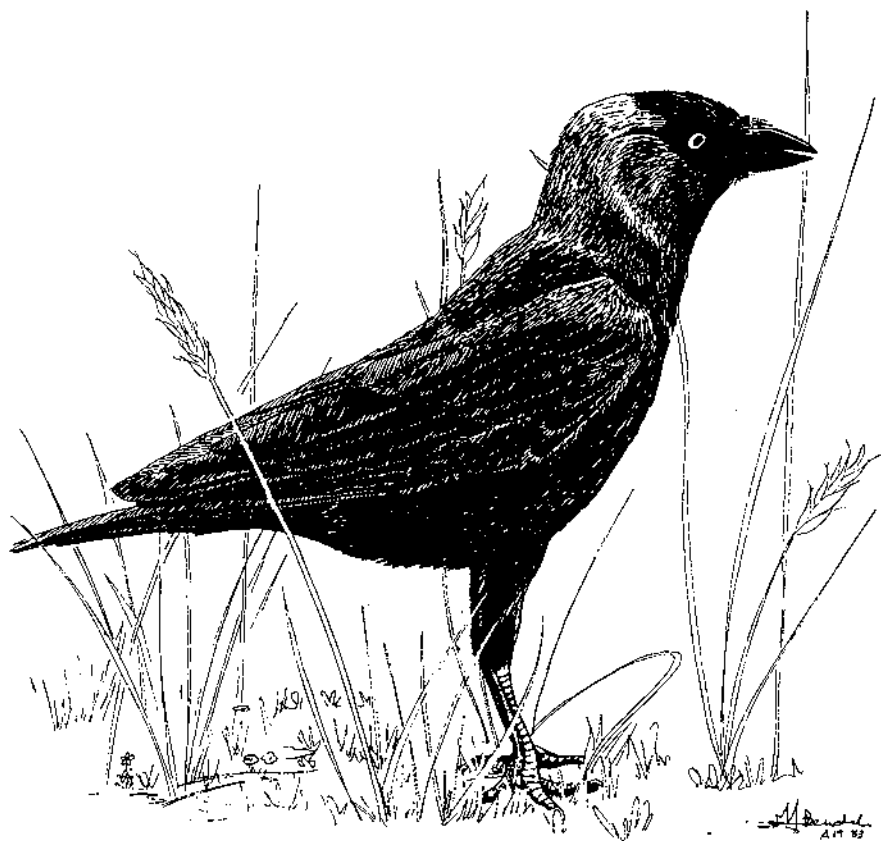
CORNELLA NEGRA (*Corvus corone*).

exemplars i més, a l'hora de joca o a l'hivern, a les planes de conreu, però actualment es troben en regressió o resulta difícil en aquest moment localitzar colònies d'aquestes a la nostra comarca. Sembla que aquests últims anys han sofert algun flagell, per causa no coneguda, que les ha delmat gairebé totes. Vora algun lloc de cria s'han trobat cadàvers d'aquests ocells que morien corsecats, completament eixuts de carns, amb la pell i l'os, i quedaven penjats a una branca d'un arbre amb els dits de les potes. A la primavera de 1986 es van seguir els punts on hi havia localitzades colònies i sols tres d'elles es van trobar ocupades per un petit nombre d'exemplars. En canvi, a Barcelona, dins la ciutat, a l'entorn de la Plaça Catalunya i a la Diagonal, entre Passeig de Gràcia i Plaça Francesc Macià, hi ha unes colònies que cada any són més nombroses quant a individus.

En acabar la cria, es formen estols i, durant el dia, transiten pels conreus. Són alegres, vivaces, àgils i prudents; en volar, fan uns capritxosos i atrevits girs, sense objecte aparent baixen i es remunten pels aires i s'inclinen a dreta o a esquerra, van cap enrera o endavant amb vol ràpid, mentre totes juntes armen una gran cridadissa. Al capvespre es traslladen molt sovint a bastant de distància en vol recte i seguit, per anar a joca. Quan abundaven era curiós veure passar diversos estols, que procedien de la zona del Baix Penedès i, seguint la carretera general com a guia, travessaven per sobre Vilafranca i prenién la direcció de la Granada per ajocar-se al bosquet de Montargull o als jardins de cal Pladellorens. Un comportament semblant s'hauria trobat en altres punts de la comarca.

En arribar la primavera, van localitzant-se als llocs de cria. El nombre de parelles que formen la colònia depèn moltes vegades del nombre de forats disponibles on fer el niu en aquell punt. Mostren una marcada preferència per situar-los en contrades obertes, no lluny del conreu, i amb abundància de cingleres, i també als barrancs de terra on es formen talussos i no falten esquerdes o forats; no menyspreen els edificis esgavellats aïllats com ermites, masies, castells o ponts, i en poblacions ocupa els campanars de les esglésies i altres construccions.

Per construir el niu adapta el lloc segons sigui el forat; en cas de ser molt gran, el redueix amb una plataforma de troncs secs;

GRALLA (Corvus monedula).

moltes vegades als costats col·loca plantes espinoses per dificultar l'entrada a possibles pillards. Sobre la plataforma construirà la cassoleta que comença per troncs secs dipositats d'una forma desgavellada i, a mida que va formant les parets, les deixa més ben acabades, però amb materials molt poc consistents, que estan en general barrejats amb terra seca, que són: fils, draps, trossos de paper, llana, pèls, fulles seques i algunes arrels, aportats pels dos sexes. El niu sol estar fet a primers de maig i a meitat de mes hi ha la posta de 4 - 6 ous, de fons blau clar, que varia d'intensitat inclús en ous d'una mateixa posta; així, també el nombre de taques i punts que els recobreixen de color negre púrpura, bru oliva i gris cendra. La femella és l'encarregada de covar alimentada pel mascle, i els dos sexes atenen la pollada.

Tots els components de la colònia la defensen de qualsevol perill i sempre mantenen un exemplar de guàrdia per donar el crit d'alarma, si es presenta quelcom estrany, i llavors acudeixen tots i, encara més, també els individus de colònies dels entorns. Consideren el corb com un enemic, cridant i perseguint-lo quan s'apropa vora els nius. També amb precaució persegueixen l'àliga; en canvi, si es tracta del falcó pelegrí, s'amaguen totes ràpidament entre les mates o en un forat perquè saben que de camuflar-se amb promptitud depèn el salvar la vida. Manifesten un comportament social extraordinari. Els adults ensenyen els joves a reaccionar enfront l'enemic que, per falta d'experiència, desconeixen.

La seva alimentació, com la de tots els còrvids, és variada; no deixa de visitar els abocadors d'escombraries, però són molt querencioses dels llocs de conreu i segueixen formant estols tot buscant insectes, cucs, larves, cargols, rèptils i altres animalons i cereals semimadurs o que comencen a germinar, dels quals són molt àvids. També destrueixen algun niu i la prova és que són perseguides per oriolis, merles i grives, entre altres, quan les veuen pels entorns dels seus nius.

Encara que cal considerar-les sedentàries, han estat controlades alguna vegada en migració postnupcial per les costes de Garraf, on no s'observen en la resta de l'any (20-X-68 dos exemplars i 21-X-73 per les seves veus).

388.- GARSA (IX) (*Pica pica*)

A les zones de conreu amb bosquets intercalats s'observa un moixó blanc i negre amb una cua llarga i estreta que es desplaça en vol alt i vacil·lant, i si forma estol es trasllada d'una manera dispersa, guardant sempre una distància prudencial amb els altres com si així diversifiqués el possible perill per travessar una àmplia zona descoberta. Vista de prop, la garsa presenta un plomatge molt elegant, els seus moviments a terra són distingits, majestuosos i pausats; en canvi, quan comença a aixecar el vol és més matussera; en volar, és lenta i pausada i sols en dies de vent s'allunya ràpidament d'un possible perill en vol característic de costat i les ales gairebé plegades; es diria que el vent se l'endu en deixar-se emportar per ell.

El seu vestit, senzill però agraciat, és blanc pur al dessota i una zona de les ales, i la resta negra. Aquest últim color presenta a les ales i cua zones tornassolades segons la llum, amb colors verd, blavós, i morat de gran vistositat. El bec, fort i gros, és també negre, així com les potes. La cua, de configuració escalonada i que pot moure en forma de ventall quan camina, és poc corrent entre els ocells de la nostra fauna, senzillament magnífica; l'ajuda molt a volar i també li serveix per a aguantar l'equilibri quan es posa al cim de les branques fimbriades dels arbres. Segurament a causa de la seva abundància no s'aprecia aquest bell colorit.

La garsa ocupa els camps oberts, més o menys arbrats, i el bosquet de poca extensió sempre vorejat de cultiu. És molt cauta, viu prop i a expenses de l'home; es pot garantir que quan aquest deixa de cultivar una contrada ella també emigra cap a un altre lloc. S'escampa per tots els conreus encara que la seva densitat és molt variable d'un punt a l'altre. És escassa a les zones properes a la costa i falta a la muntanya del massís de Garraf i en el bosc extens, on sols ocupa els terrenys de les valls cultivades. Últimament s'adapta cada dia més als jardins de les viles i poblacions.

En general, fa el niu a qualsevol mena d'arbre i resulta fàcil de localitzar; és voluminós i no es preocupa gairebé mai d'amagar-lo. Quan el comença en un arbre de fulles caduques, com que aquest encara no ha brotat, el niu es veu de molt lluny i ella no pren cap precaució en aportar els materials necessaris per a construir-lo.

Alguns nius, això no obstant, els situa en bardisses entre esbarzers i altres plantes espinoses; llavors resulten més coberts i dissimulats. També es mostra més cauta quan comença a tenir ous o polls al niu.

La construcció del niu comença a últims de març a les contrades de vora la costa o més calentes; a l'interior i zones altes se sol demorar una mica més. La porten a terme els dos sexes i el mascle es limita a l'aportació de materials fins al niu. Primer construeixen la cassoleta amb fang, que barregen amb troncs secs; aquesta part resulta molt consistent i solen assegurar-la; per tal motiu és possible veure restes d'aquests nius una sèrie d'anys en el lloc on els situen. La cassoleta, la recobreixen d'arrels fines sobre les quals descansen els ous. Tot el conjunt del niu, el recobreixen amb una cúpula de troncs fins i punxents, en general d'esgarboller, per evitar el pillatge, i només deixen una petita entrada lateral. Aquesta cúpula els fa inconfusibles. D'una dona es diu: «**porta un cap com un niu de garses**», referint-se al pentinat estrafolari o extravagant o mal pentinat. Un cop acabat el niu tenen lloc reunions cerimonials en les quals se suposa que les parelles dels entorns visiten el niu, i amb gran xerradissa celebren la inauguració de la nova casa. Es veu un vol dispers de garses que es van parant en un lloc del bosc i allà armen, durant un temps, una gran cridòria amb els seus parlotetjos. Després es traslladen a un altre punt i repeteixen el mateix ritual en un altre niu. Es podria pensar que ha arribat el moment d'ensenyar la futura casa dels seus fills i amb la xerinola que s'arma sembla que discuteixen els avantatges o els inconvenients de cada niu. Contrasta aquest comportament amb el silenci i precaucions que prendran durant la incubació i cria de la pollada. A meitat d'abril poden tenir la posta de 5 a 7 ous i, menys freqüent, de 4 o 8, de la qual s'ocupa sols la femella, mentre el mascle vigila els entorns del niu. Envesteix tota classe d'ocell, tant si és gros com petit, que s'apropi al niu, i no té por del xoriguer, que persegueix inclús intentant picar-lo fins foragitar-lo del seu territori. Aporta el menjar a la seva companya. La femella només surt uns moments, quatre o cinc vegades al dia, per estirar les potes, volar pels entorns i tornar aviat a covar; es diria sols per desembalbar els ossos després de la immobilitat. Sembla que ha de ser pesat estar tantes hores amb la mateixa posició dins del niu. Els ous són de forma oblonga i color blanc groguenc o

GARÇA (*Pica pica*).

grisenc. En general, estan recoberts amb nombrosos punts i petites taques repartides uniformement de color gris cendra al fons, poc perceptibles, i altres, que ressalten més, de color bru oliva, que en la majoria d'ous prenen un color més fosc en el cantó més gros, concentrant-se gairebé en forma de caputxa. Els polls són alimentats pels dos sexes per separat i, en marxar del niu els joves, formen estol vora els adults. No obstant això, com que són molt sociables no és rar que en alguns moments del dia s'ajuntin amb altres congèneres dels entorns, en un lloc on les condicions per trobar menjar són favorables.

Resulten molt astutes, no tenen por de l'home, si bé se'n malfien, coneixen el pagès i distingeixen el transeünt del que porta una escopeta. És el malson del caçador, perquè amb el seu crit d'alarma quan fuig avisa les perdius, que, alertades, s'aixequen abans del que el caçador voldria. També és molt conegut el costum d'emportar-se tota classe d'objectes brillants per amagar-los. Són lladres innats, els seus hàbits de rapinya les impulsen a apoderar-se de tot allò que els crida l'atenció. Derivada de la seva mala fama o les poques qualitats culinàries de la seva carn hi ha una dita molt coneguda: «**donar garsa per perdiu**», que té el mateix significat que «**donar gat per llebre**», enganyar fent creure que és tal cosa una altra cosa de qualitat inferior que se li assembla.

Quan a la muntanya descobreix de dia una guineu, al crit d'alarma d'una d'elles acudeixen les dels entorns i no la deixen de petja amb gran saragata i a vegades volen per sobre d'ella com si intentessin picar-la. Si ella s'atura, elles també, i li voleien a l'entorn d'un arbre a l'altre. En veure's descoberta, la guineu no té altra solució que allunyar-se; no obstant això, la persecució continua almenys mentre no abandona els dominis que les garses consideren propis. Fan el mateix quan descobreixen un gat i també un gos d'un color semblant a una guineu.

El seu règim alimentari és omnívor i, pels estralls que causa, el pagès no la veu amb bons ulls, resulta nociva a molts cultius tant en el moment de sembrar com en el de donar el fruit; és un gran pillard de nius de moixons, tant dels ous com dels pollets, fins i tot d'algun ocellat adult si el pot escometre amb sorpresa. Les garses acompanyen moltes vegades els estols de perdius, als quals pillen els ous del niu i els pollets si es descuiden. Potser aquest costum

fa que encara garlin amb les seves veus per on transiten les pèrdius quan no poden fer res contra elles. Menja carronya, si bé prefereix la carn fresca. Sovint es deixa veure al peu de les carreteres picotejant les restes d'animalons aixafats per menjar-ne les deixalles. També s'observa als abocadors d'escombraries. S'alimenta de grans, fruita i presenta una gran habilitat per trencar la closca de l'ametlla per menjar el seu fruit. No és un ocell inofensiu, tot i que en el seu règim té a favor la destrucció d'insectes, cuçs, cargols i petits rosegadors.

És una au sedentària; no obstant això, un petit nombre d'exemplars són migrants. A l'octubre, en dies de calma, sense vent i cel serè, a les costes de Garraf, on a la resta de l'any no s'observa, s'han controlat en diversos anys estols de garses en vol dispers, però agrupades o connexionades, en direcció al sud, amb un comportament indubtable d'exemplars en migració. Les dates extremes d'observació amb aquest comportament són del 2 d'octubre al 3 de novembre, amb més freqüència d'anotacions entre el 10 i 15 d'octubre, i a la primavera entre el 19 de febrer i el 5 d'abril, però aquest pas no és tan manifest com a la tardor.

La densitat, així com l'àrea de cria, sembla que es mantenen estables, si exceptuem els llocs on s'ha abandonat el cultiu i també algunes zones en les quals abunda més el bosc que el conreu, com ara la compresa entre St. Pere de Ribes i St. Miquel d'Olèrdola; no obstant això, aquí eren freqüents tot l'any encara en el període 1957/62. En canvi, gairebé havia desaparegut entre 1970/73. Això es fa extensiu a tot el terme d'Olivella al massís de Garraf, i no en són la causa els incendis forestals de 1978, 1982 i 1986, època en què ja havien desaparegut. No es coneix una causa que justifiqui aquesta regressió de l'espècie en una contrada tan àmplia. Una altra zona on decreix és els entorns de Pontons, però aquí es tenen notícies que pugui ser a causa dels tractaments dels arbres fruiters amb **Metasixtox** per combatre el pugó, tractament que causa grans estralls entre la població de moixons, dels quals no s'escapen les garses.

S'ha deixat dit que és escassa a les zones properes a la costa. La causa podria ésser el parasitisme que sobre els seus nius porta a terme el cucut reial (**Clamator glandarius**). En zones calentes la

garsa nia aviat; això fa que les postes de les dues espècies coincideixin als mateixos dies, la qual cosa sembla que a la nostra comarca només ocorre en una àrea no gaire allunyada del mar; tant és així, que en aquests llocs els nius de garsa de reemplaçament ja no resulten parasitats, i cap a l'interior, quan nia més tard, tampoc. El parasitisme té lloc als nius on la posta és a l'abril o primers de maig. El control més tardà d'un niu parasitat amb ous correspon a l'1-6-57, amb un ou a punt d'obrir-se; el poll piulava dins de l'ou.

Des del punt de vista agrícola les garses causen força danys a l'agricultura i, al contrari, el cucut reial s'alimenta només d'insectes i les seves larves: llagostes, grills, libèl·lules, formigues, escarabats, orugues, inclús les peludes, en participar la processonària dels pins que tants danys causa als boscos. Aquest ocell, el cucut, pot constituir-se en un col·laborador, i per partida doble: pel seu règim alimentari i per disminuir el contingent de garses.

El pagès en general, quan descobreix un niu de garsa vora la seva xarmada, el destrueix i moltes vegades, en estar parasitat amb ous de cucut reial, els danys són grossos. Les garses, als pocs dies, construïran un niu de substitut i aquest ja no serà parasitat; d'on haurien sortit un o dos inofensius cucuts, ara naixeran cinc o sis garses. Caldria recomanar al pagès que, quan descobreixi un niu de garses, esperi fins que neixin els petits; els de cucut ho fan abans i tenen plomes quan neixen les garses. Si hi ha exemplars de cucut reial, necessàriament cal respectar-los i, en el cas que sols hi hagi garses, s'eliminen tots els petits menys un; d'aquesta forma les garses no tindran niu de reemplaç i no és el mateix que d'un niu surtin cinc o sis exemplars o un de sol. És una forma de controlar la densitat de les garses poc costosa i molt pràctica.

390.- TRENCANOUS (IX) (*Nucifraga caryocatactes*)

És un ocell boscà propi del centre i nord d'Europa; és més refiat que els restants còrvids, fins al punt que es pot observar en alguns parcs de Ginebra a Suïssa. Al Principat només arriba excepcionalment. A la nostra comarca fins ara no ha estat mai controlat, però sí molt a la vora; a Vallbona de les Monges, el Sr.

Albert Pascual va caçar un exemplar el 30-X-77, que ara figura a la col·lecció del Museu de Vilafranca.

Aquest exemplar va servir, una vegada embalsamat, el 20 de novembre de 1977, per fer donació al Museu de tots els ocells hivernants i de pas que fins aleshores estaven en qualitat de dipòsit, tot fent constar que, si bé no havia estat capturat dins l'àmbit on s'havia fet l'estudi ornitològic, en tractar-se d'un ocell viatger, també hauria pogut trobar-se en una zona del Penedès o bé als entorns de Sta. Coloma de Queralt o a la comarca de l'Anoia, i en ser molt rar podia acceptar-se a la col·lecció, sense que això servís de precedent per deixar de donar-li el seu caràcter comarcal que la fa més interessant per al Museu de Vilafranca.

El trencanous presenta un plomatge de color castany fosc, uniformement puntejat de blanc, excepte les ales, que són negres, i la cua, també negrosa, amb la punta i les infracobertores de color blanc. Això fa que la cua, a la part inferior, presenti una ampla barra de color negre.

391.- GAIG (IX) (*Garrulus glandarius*)

Seguint un bosc vora una petita zona de conreu sentim un crit ronc i estrident al qual responen de la mateixa forma diversos exemplars. Ens trobem davant un estol de gaigs que viuen, fora de l'època de cria, en famílies en llocs arbrats, dels que són molt querenciosos tot i que no defugen les petites zones de conreu que poden formar-se vora d'aquests punts. Volant entre els arbres, tot emetent els seus crits d'alarma, de mica en mica un darrera l'altre s'allunyen fins a desaparèixer. Si es pot veure en vol es descobreix que es tracta d'un bonic moixó, de mida poc més o menys com un colom, en el qual destaca un dors bru rogenc lleonat fosc amb el carpó blanc i les puntes de les ales i cua de color negre; el vol és lent, si bé àgil, entre l'entramat del bosc per on s'amaga ràpidament amb vols curts. Observat de més a prop, ressalten les menudes plomes blau cobalt i negres de les cobertores alars, que formen llistat, amb les quals alguns caçadors adornen la cinta del barret, la taca blanca de les ales, el plomall erèctil del cap amb la vorera de les plomes blanques i, al centre, llistes negres, així com el traç negre que es forma des de la comissura del bec fins a les galtes. Els ulls

són d'un blau cel i les potes d'un bru pàl·lid. El seu plomatge resulta el més colorista entre els còrvids.

És de temperament esquerp i no sol deixar que l'home s'atansi a menys de 100 m. És astut i actiu entre el brancatge, per on es mou amb molta facilitat; a terra camina bastant bé, però sense gràcia. El seu vol és pesat i per això no li agraden els espais descoberts. Quan la família vola per travessar una zona sense protecció arbòria, com ara és passar d'un cantó a l'altre d'una fondalada, o per emprendre un llarg trasllat, no van junts, guarden entre ells una distància de fins i tot 50 a 100 metres l'un de l'altre i es diria que formen aleshores una ramada molt dispersa. En realitat, en aquestes situacions són desconfiats, no es senten segurs amb el seu vol pesat i lent i prenen les seves precaucions.

Té fama d'estar sempre magre. Quan es fa la comparança d'una persona flaca es diu: «**Està sec com un gaig**». No és una peça cinegètica interessant; a més, són el malson del caçador, al qual sap evitar; en veure qualsevol perill, crida ostentosament; aquest crit posa en alarma totes les altres espècies d'ocell i fa que les perdus que el caçador pretenia sorprendre es posin alerta i volin més lluny, la qual cosa significa moltes vegades no poder disparar. També descobreix la guineu i li fa crits quan aquesta caça de dia, però no amb la persistència de la garsa.

Quan tenen niu es tornen silenciosos i passen aleshores molt desapercebuts; contrasta això amb el comportament de la resta de l'any que, al més petit perill, s'alarmen de seguida. A l'època de zel, entre ells, i quan es creuen segurs i tranquils mantenen uns parlotetjos molt melodiosos, com un cant fluix que contrasta amb les veus estridents d'alarma. Quan demostren territori, del mes d'abril al mes de maig, a vegades miolen de la forma com ho faria un aligot o alguna altra rapinyaire i, en no deixar sentir el crit d'alarma, no es suposa que siguin ells. Fora d'aquesta època no es sol escoltar aquesta veu.

Per construir el niu mostren una marcada preferència per les alzines i els pins, sembla que menyspreï les altres espècies. L'altura pot variar de 2,5 metres fins a 5 - 6 metres i generalment està situat en una branca lateral. No és de grans dimensions i, descobert per sobre, està format per una plataforma de tronquets

GAIG (*Garrulus glandarius*).

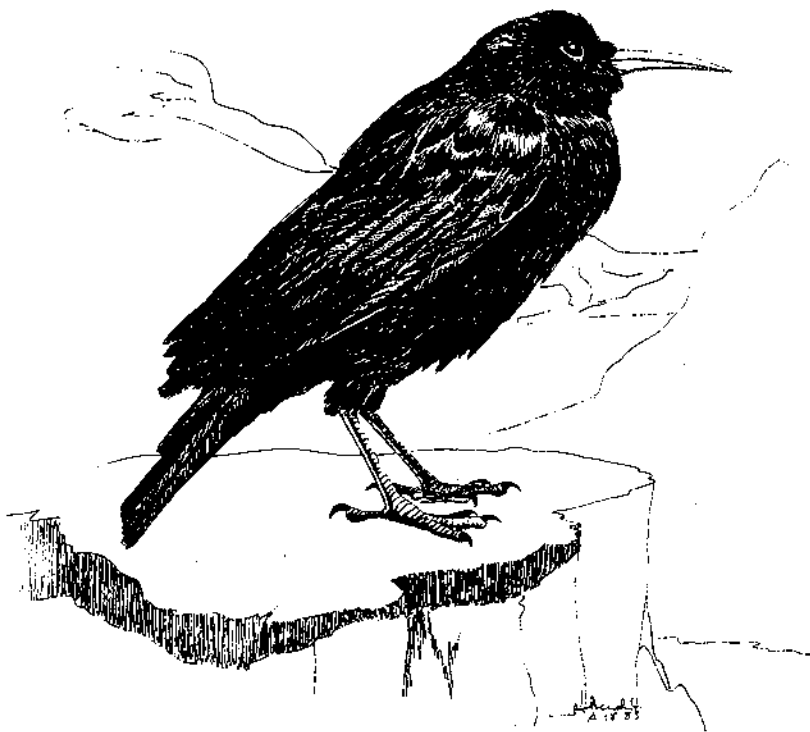
secs d'alzina, coscó o pi —no utilitzen fang per amassar aquests materials com altres còrvids—, sobre la qual construeix la cassoleta del niu molt ben feta, tota ella d'arreletes molt fines de color marronós o rogenc clar, que semblen totes de la mateixa planta. Si es fan marxar del niu mentre el fan o encara no tenen la posta, en general l'avorreixen.

Durant la primera quinzena de maig, comença a covar la femella sola normalment 5 ous, també 4 o 6, de color gris verdós, blavós o groguenc, profusament marcats de petits punts a vegades molt poc perceptibles, de color bru oliva i gris violaci clar. No és rar que en el cap més gros presentin algun filament de color negrós, però aquest caràcter pot faltar; també és possible que l'esmentat cap de l'ou presenti una concentració de punts formant corona o, inclús, que sigui tot cobert en caputxa. Cova només la femella i alimenten la pollada els dos sexes. Fa una defensa molt forta del seu niu, embesteix l'aligot si passa dins el seu territori, renya el gamarús i, fins i tot, arriba molt a la vora de l'home en un intent d'atacar-lo si aquest inquieta el niu quan tenen polls, en particular si aquests criden en agafar-los.

És considerat com un dels més grans pilladors de nius. Quan sospita l'existència d'un niu de merles, aquestes s'exclamen fort, el persegueixen i intenten picar-lo, i ell continua registrant les mates on suposa que poden tenir-lo. No sempre surt victoriós, a vegades marxa per insistir novament, i si troba els adults allunyats és fàcil que pugui capturar els polls. Si es tracta de moixons petits, només té la dificultat de situar-los el niu. El persegueixen una sèrie d'ocells als quals segurament pillà els ous i els polls; si fos innocent, no li tindrien tanta antipatia. Per altra part, ell, tot i atacar-lo, continua amb la seva dèria. S'han vist perseguint-lo el gafarró, la merla, la griva, el rossinyol, el capsigrany i l'ull de bou entre altres.

Cal reconèixer que també s'alimenta de molts insectes com llagostes, escarabats i erugues. Són molt àvids de cireres, figues i préssecs, i segurament altres fruites; mengen llavors, grans i petits rosegadors, cargols i, durant la tardor, destrueixen una gran quantitat de glans d'alzina.

Des del punt de vista agrícola al Penedès no és possible

GRALLA DE BEC VERMELL (*Pyrhcorax pyrrhcorax*).

atribuir-li greus càrregues. Si bé es troba gairebé per tota la comarca, si exceptuem zones àmplies de cultiu on falten els bosquets i torrenteres, no és abundant enlloc i, en viure preferentment al bosc i cultius dels entorns, en general solament produirà danys en algun arbre fruïter de cultiu aïllat en aquestes contrades. Al seu favor tindrà la destrucció d'una munió d'insectes, cargols i petits rosegadors. Com a dany greu i temporal, limitat a l'època de niar els ocells, és el costum de pillar nius.

És un ocell sedentari i, segurament, com les altres espècies de còvids, amb alguns exemplars que poden portar a terme moviments que els traslladin a més o menys distància. Es controla un exemplar en vol seguit cap al sud, l'1-XI-60 per zona descoberta a les salines de Cubelles.

392.- GRALLA DE BEC VERMELL (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*).

És una espècie d'aparició accidental i molt rara, fins al punt que sols hi ha enregistrada al Penedès una citació d'una captura d'un exemplar a la plana de St. Pere de Ribes sobre els anys vint.

És un ocell sedentari a les serralades pirinenques i, sols en èpoques de molt de fred o fortes nevades, alguns individus s'allunyen molt de les seves localitats habituals.

Té un plomatge negre brillant i les potes i el bec de vermell intens. Les ales són arrodonines i la cua quadrada. El seu vol és potent i freqüentment acrobàtic; sol emetre les seves veus mentre vola, la qual cosa permet identificar-les.

BIBLIOGRAFIA

Atlas dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra. MUNTANER, J., FERRER, X. & MARTÍNEZ-VILALTA, A. Ketres Editora. Barcelona 1983.

Guía de campo de las aves de España y de Europa. PETERSON, R., MOUNTFORT, G. & HOLLAM, P. Ediciones Omega. Barcelona.

Història natural dels Països Catalans. Tom 12. Ocells. FERRER, X., MARTÍNEZ-VILALTA, A., & MUNTANER, J. Enciclopèdia Catalana, S.A. Barcelona 1986.

Ocells del Penedès. MESTRE I RAVENTÓS. P. Museu de Vilafranca, edició patrocinada per la CAIXA PENEDES, 1978 i 1979.